

Sağlık Turizmi ve Ekonomik Etkileri 8

Kerim Coşkun¹

Özet

Turizm ülkelere ekonomik açıdan kalkınma sağlayan en önemli sektörlerden biridir. Son dönemlerde kitle turizmin yerini alternatif turizm türleri almakta ve turizm hareketleri çeşitlilik göstermektedir. Bu turizm türlerinden biri de sağlık turizmidir. Sağlık turizmi medikal, termal ve ileri yaş-engelli turizmi olarak sınıflandırılmaktadır. Sağlık turizmi kapsamında insanlar hem tedavi olma hem de sağlıklı yaşam isteği ile seyahat etmekte ve aynı zamanda gittikleri destinasyonlarda da turizm hizmetlerinden faydalanmaktadır. Diğer turizm türleri gibi sağlık turizmi de ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Dünyadaki birçok ülke sağlık turizmi pazarından pay alabilmek için önemli yatırımlar yapmaktadır. Sağlık turizmini konu alan bu çalışmada da öncelikle sağlık turizminin kavramsal çerçevesine yer verilmiş ve ekonomik etkilerine değinilmiştir.

1. GİRİŞ

Turizm veya eğlence amaçlı seyahat, dünyadaki büyük endüstrilerden ve ekonomik sektörlerden en önemli döviz ve iş fırsatlarından biridir. Hükümetlerin çoğu turizmi ülkenin kalkınması için bir rehber olarak görmektedir, çünkü turizm gelirinin çarpan etkisi, turistlerin sağladığı dövizin yerel ürün ve hizmetlere harcanmaya başlamasıdır. Ayrıca, turizmin ekonomik önemi ve ekonomik krizleri hafifletmedeki rolü nedeniyle, hükümetlerin çoğu turizmi ülkenin kalkınması için bir rehber olarak görmektedir ve bu endüstri her geçen gün daha da önem kazanmaktadır (Asadi ve Daryaei, 2011). Turizm kavramı ile ilgili tartışmalar akademik çevrelerce sürmektedir. Turizmin tek bir tanımının olmaması farklı disiplinlerle olan ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Örneğin iktisatçılar turizmi endüstri ya da sektör olarak değerlendirirken pazarlamacılar pazar olarak görmektedir. Çevre bilimciler turizmi çevresel etkileri ile toplumbilimciler

1 Öğr. Gör. Dr., Siirt Üniversitesi/Kurtalan MYO, kerimcoskn@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8963-0740

ise insan davranışları ile incelemektedir. Turizm ekonomisi, işletme, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, hukuk ve siyaset bilimi ile ilişki halindedir (Kozak vd., 2018: 5). Sosyal psikoloji, antropoloji ve bilişim gibi farklı alanları da eklemek mümkündür (Sarı Çallı, 2015). Turizm sağlık bilimleri ve sağlık sektörü ile de yakından ilişkilidir. Sağlık nedeniyle seyahatler de insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Sağlık turizmi bu yönüyle en eski turizm türlerinden olduğu söylenebilir. Ne sadece turizm ne de sadece sağlık olgusu tek başına bu turizm türünü tanımlayamaz. Ayrıca sağlık hizmetlerinin verildiği kurumlar dışında ulaşım, konaklama, yeme-içme ve rekreasyon tesislerinin de sağlık turizmi talebi üzerindeki etkisi büyüktür. Hızla gelişen sağlık turizminin önünde bazı engellerde bulunmaktadır. Özellikle ülkelerin sigorta sistemlerindeki kapsam farklılıkları ve sunulan hizmetlerde uluslararası hizmetlerin bulunmaması seyahat edecekler için zorluklar oluşturmaktadır. Sağlık ve turizm sektörlerini buluşturan bu turizm türü ülkeler için önemli gelir kaynağı ve istihdamı sağlayarak önemli bir ekonomik faaliyettir (Kuşat ve Esen, 2022). Sağlık turizmini konu alan bu bölümde öncelikle sağlık turizmi ve türleri açıklamaya çalışılmaktadır. Sonrasında ise sağlık turizminin ekonomik boyutu değerlendirilmiştir.

2. SAĞLIK TURİZMİ

Dünya turizm örgütü turizmi “insanların kişisel veya ticari/mesleki amaçlarla olağan çevrelerinin dışındaki ülkelere veya yerlere hareket etmesini gerektiren sosyal, kültürel ve ekonomik bir olgu” olarak tanımlamaktadır (Dünya Turizm Örgütü, 2024). Sağlık turizmi ise; insanların fiziksel, ruhsal ve sosyal refahlarını dengelemek veya geri kazandırmak için sağlık hizmetlerini kullanarak yer değiştirmelerinden kaynaklanan tüm ilişkiler” olarak ifade edilmektedir (Asadi ve Daryaei, 2011). Sağlık turizmi bireylere tıbbi ve sağlıklı yaşam temelli aktiviteler yoluyla fiziksel, zihinsel veya ruhsal sağlığa katkıda bulunmaktadır (Dünya Turizm Örgütü, 2024). Bulunduğu yerde iyileşemeyen veya geç iyileşen insanların tedavi amaçlı başka yerleri araması sağlık turizminin ortaya çıkarmıştır. Turizm hareketleri, ulaşım imkanları ve sağlık alt yapı hizmetlerindeki olumlu gelişmeler beraberinde sağlık turizmini de geliştirmiştir (Kantar ve Işık, 2014: 16).

İnsanlar tedavi olmak ve sağlık hizmetlerinden yararlanmak istediklerinde sadece yaşadıkları ülkedeki imkanlardan faydalanmak istememekte aynı zamanda doktor, fiyat ve çeşitli imkanları dikkate alarak hareket etmektedir. Bu nedenle insanların hem tatil hem de tedavi amaçlı şehirler ve ülkeler arası seyahat ettikleri görülmektedir. Sağlık turizmi, hastaların yakınlarına da hizmetler sunmaktadır (Toprak vd., 2014: 43). Sağlık turizmi ülkeler arası turizm hareketlerine yol açmaktadır. Bazı ülkeler kendi vatandaşlarını başka

ülkelere gönderirken bazı ülkelerde sağlık hizmeti vererek arz konumunda yer almaktadır. Bu ülkelere baktığımızda örneğin Birleşik devletler hem yurt dışına hasta gönderen hem de hasta kabul eden bir ülke konumundadır. Dünyadaki başarılı örnekleri çoğaltmak mümkündür. Özellikle sağlık amacıyla turist gönderen ülkelerin yakınlarındaki ülkelerde potansiyelin olduğu görülmektedir. ABD'nin yakınında Meksika, Küba, Panama ve Kosta Rika gibi ülkeler ön plana çıkmaktadır. Uzak Doğu'da ise Hindistan, Singapur, Tayland, Filipinler gibi ülkeler Avrupa ve Ortadoğu pazarı için Türkiye sağlık turizminde önemli bir cazibe merkezidir (Aktepe, 2013: 175-176). Geçmiş dönemlerde az gelişmiş tıbbi hizmetlere sahip ülkelere gelen zengin insanlar, tıbbi hizmetlerinin kalitesiyle tanınan Batı ülkelerini tercih etmekteydiler. Örneğin petrol zengini Orta Doğu ülkelerinden gelen insanlar, Amerika Birleşik Devletleri'nde tıbbi tedavi görürken, daha az gelişmiş Güneydoğu Asya ülkelerinde yaşayan gurbetçiler, o zamanlar bölgesel tıbbi merkez olan Singapur'u tercih etmekteydi. Fakat bu trendin tersine döndüğü söylenebilir. Günümüzde gelişmiş ülkelere gelen çok sayıda vatandaşı, uygun fiyatlı ve kolayca bulunabilen tıbbi hizmetler arayışıyla gelişmekte olan ülkelere seyahat etmekte ve bunu genellikle tatil veya diğer turizm etkinlikleri ile birleştirmektedir (Cohen, 2008: 25).

Sağlık turizmi düşünüldüğünde sadece doktorlar, hastaneler ve tıbbi teknolojiler değil farklı sektörlerden ve farklı paydaşlardan oluşan geniş bir yelpazeyi oluşturmaktadır. Sağlık turizmi eğitimden danışmanlık hizmetlerine, sigorta uygulamaları, halkla ilişkiler ve pazarlamayı kapsayan iletişim çalışmaları, ulaşım ve konaklama hizmetleri, aracılık hizmeti veren kurum ve kuruluşlar, çeşitli kültürel ve turistik çalışmalar bunlardan bazılarıdır. Bir ülkenin sağlık turizminde tercih edilmesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Gidilecek ülkede sunulan sağlık hizmetlerinin kalitesi, fiyat, yakınlık, vize kolaylıkları, ulaşım ve konaklama imkânları, kültürel yakınlık, dil engelinin olmaması, yasal güvenceler, tedaviler sonunda koruyucu hekimliğin kalitesi gibi unsurlar etkili olmaktadır (Dinçer ve Serdaroğlu, 2017: 301). Öncelikli amacının insan sağlığı olması sağlık turizmini önemli hale getirmektedir. Yaşadığı yerde şifa bulamayan veya geç iyileşen insanların şifayı başka yerde aramaları sağlık turizmini doğurmuştur. Sağlık turizmi yılın on iki ayı yapılabildiği için sezonluk olan turizm türlerinden farklılaşmaktadır. Sağlık turizminin işlevleri de aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Özkurt, 2007: 126, 128):

- Sağlık turizmi daha önceden başlanılmış tıbbi bir tedavinin devamı ya da sağlık durumunu korumaya yardımcı bir ürün olarak değerlendirilmelidir.

- Sağlık turizmine yapılacak yatırımlar kişiler ve ailelerine doğrudan fayda sağlayacağı için ve toplumsal katkıları ile çok kazançlı bir yatırım alanını oluşturmaktadır.
- Sağlık turizminin önemli işlevlerinden biride ulusal turizm politikalarına hizmet etmesidir. Diğer turizm türleri gibi sağlık turizmi de devlet tarafından destek görmektedir. Özel sektöründe önemli bir aktör olduğu söylenebilir. Bununla birlikte devlet bu konuda bütçe ayırarak kamu harcamaları, vergiler ve teşvikler ile turizm işletmelerini yönlendirmektedir.

Sağlık hizmetleri ve uygulamaları ülke ekonomilerinin önemli bir parçası olmakla birlikte sağlık turizmi de turizm içerisinde katma değeri yüksek olması nedeniyle sadece gelir getirici etkisi değil aynı zamanda ülkelerdeki sağlık hizmetleri ve tıp eğitiminin de standartlarının yükselmesinde önemli etkileri bulunmaktadır (Mert, 2013). Bununla birlikte sağlık turizminin faydalarını soyut ve somut olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu faydalar (Altın vd., 2012: 159-160):

1) Soyut faydalar

- Ülkelerin küresel düzeyde sağlık bakım sunum hizmetlerinde uluslararası kabulünü sağlamaktadır.
- Sosyal ve kültürel açıdan deneyimlerin paylaşılmasını sağlamaktadır.
- Uluslararası ilişkileri geliştirir.
- Küresel pazarlama ve tıbbi ticareti sağlamaktadır.
- Sağlık bakım hizmeti sunduğu yönünde ülke imajı oluşturmaktadır.
- Rekabette avantajlar sunmaktadır.
- Hastane destek hizmetlerinde daha iyi koordinasyon sağlamaktadır.
- Kamu ve özel iş birliğini sağlamaktadır.
- Hasta memnuniyetini sağlamaktadır.

2) Somut faydalar

- Yabancı turistlerden kazanılan dövizle ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır.
- Medikal turizm ile gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere fiyat avantajı sunulmaktadır.
- Ülkeler arasında bilgi paylaşımları, stratejik ortaklıklar artmakta teknoloji ve bilgi transferleri sağlanmaktadır.

- Yabancılara sunulan hizmet fırsatlarından ülke vatandaşları da yararlanabilmektedir.
- Turizmin sezonluk etkisini kırarak on iki ay yayılmasını sağlayarak istihdamı artırmaktadır.

Sağlık turizmi ile ön plana çıkan ülkeler bu sektörden önemli gelirler elde etmektedir. Sağlık turistleri de çeşitli nedenlerle seyahat etmektedir. Burada etkili olan verilen sağlık hizmetlerinin niteliği ve beklentileri karşılayıcı şekilde olması önem arz etmektedir. Sağlık turizminde turistlerin hastalık durumları değişiklik gösterebilmektedir. Sağlık turistleri tedavi amacıyla bir destinasyonu ziyaret ederken aynı zamanda turizm imkânlarından da faydalanabilmektedir (Çam ve Çılgınoğlu, 2021). Sağlık turizmi talep açısından değerlendirildiğinde farklı ziyaretçi tipleri ile karşılaşmaktadır. Bu tipoloji sınıflandırılmasına Cohen'e (2006) göre aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (İçöz, 2009: 2261):

- **Yalnızca turist:** gittikleri ülkede tıp hizmetlerinden yararlanmayan turistleri sınıflandırmaktadır.
- **Tatilde tedavi edilen turist:** seyahat esnasında geçirilen kaza veya rahatsızlanmadan dolayı tedavi hizmeti alan turistler için ifade edilmektedir.
- **Tatil ve tedavi amaçlı turistler:** bu sınıflandırmada amacı sadece tedavi olmayan fakat ziyaret esnasında tedavi imkanları olursa değerlendirmek isteyenler için kullanılmaktadır.
- **Tatil yapan hastalar:** bu sınıflandırmada ziyaretlerin amacı tedavidir. İyileşme gerçekleşikten veya tedaviden sonra gittikleri yerlerde tatil yapan ziyaretçilerdir.
- **Yalnızca hastalar:** buradaki amaç sadece tedavi olmak veya bir operasyon geçirmektir. Tatil yapmak gibi bir planları bulunmamaktadır.

Bazı nedenler sağlık turizmine olan ilgiyi artırmaktadır. Bu nedenler insanların yaşadıkları ülkelerde sağlık hizmetleri maliyetlerinin artması, kaliteli bir hizmeti bekleme olmaksızın alma isteği, ikamet edilen ülkede tetkik ve tedavinin uzun sürmesi, bazı tedavilerin ülke yönetimleri tarafından onaylanmaması, tedavi olurken tatil yapma isteği, dünyada yaşlı ve engelli nüfusundaki artış gibi nedenler sıralanabilir. Bu nedenler sağlık turizmine olan talebi artırmaktadır (Acar ve Turan, 2016: 19). Sağlık turizmi kendine özgü yapısı ile çok disiplinli bir alanı oluşturmaktadır. Klasik bir tıbbi operasyon gerektiren sağlık hizmetlerinden tutun da kaplıca tedavileri ve ileri yaş gruplarına yönelik tedavilere kadar geniş bir alanı kapsamaktadır

(Aktepe, 2013: 171). Bu alanlar sağlık turizmi kapsamında medikal, kaplıca ve ileri yaş-engelli turizmi olarak adlandırılmaktadır.

2.1.1. Medikal Turizm (Tıp Turizmi)

Sağlık turizminin önemli bir alt dalı olan medikal turizm diğer adıyla tıp turizmi; “sağlığını yeniden kazanmak ve/veya korumak isteyen insanların sürekli ikamet ettikleri yer dışında başka yerlere en az 24 saat en fazla 1 yıl olmak üzere, herhangi bir ticari amaç güdülmeksizin ve tıbbi tedavi almak, tedavi süreci ve şekline göre turistik faaliyetlere katılmak koşuluyla yapılan seyahatlerdir”. Son zamanlarda dünyada hastane hizmetlerinin 5 yıldızlı otel konforunda olması ve medikal turistlere daha iyi hizmet sunma ve memnuniyeti artırma isteği bu sektörden daha fazla pay almak isteyenlere rekabet üstünlüğü sağlamaktadır. Medikal turizmi önemli bir fırsat olarak gören sağlık kuruluşları yatırımlarını da dünya standartlarına göre yapmaktadır (Akdu vd., 2016: 402-404). Medikal turist kavramı ise; “tıbbi tedavi amacıyla başka bir ülkeye seyahat eden ve bunu çoğunlukla bir tatille birleştiren veya tatil sırasında böyle bir tedavi alma fırsatını değerlendiren kişiler” için kullanılmaktadır (Cohen, 2008: 25).

Medikal turizmde her şey bireyleri etkileyebilmektedir. Hasta kabulünden başlamak üzere tedavi süreci ve sonrasında verilen kaliteli hizmetler önem arz etmektedir. Bu nedenle medikal turizme bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılması gerekmektedir. Çünkü her aşamada çok sayıda kurum ve kişiler görev yapmaktadır. Sağlık turizminde rekabet edebilmek için acente ve tur operatörleri, konaklama işletmeleri, sağlık ve turizm birlikleri, dernekler, meslek odaları yani tüm paydaşların kamu kurumları ile koordineli bir şekilde hareket etmesi gerekmektedir. Aynı zamanda aracılık hizmetlerinin rolü de çok önemlidir. Hastaneler iyi hizmet verse bile ulaşımdan konaklamaya kadar yaşanan aksaklıklar ve kötü hizmetler tıbbi destek almaya gelenlerin memnuniyetini olumsuz bir şekilde etkileyecektir. Medikal turizmde hasta veya müşteri memnuniyetini etkileyen faktörler beşeri, fiziki ve sosyal olarak üç grupta sınıflandırılabilir. Doktorların ve sağlık çalışanlarının eğitim, deneyim ve yabancı dil bilgileri gibi beşeri unsurlar, hastanelerin teknolojik kullanım durumu, makine ve ekipman kalitesi, konaklama hizmetlerinin kalitesi ve hijyen koşulları fiziksel unsurlar ile hastaların ilk karşılaşmadan uğurlanana kadar geçen sürede hoşgörü, saygı, gizlilik ve mahremiyet kurallarına dikkat edilmesi sosyal unsurları oluşturmaktadır. Tüm bunlar medikal turizmin hizmet kalitesini etkilemektedir (Kılınc, 2017: 133).

Tablo 1: Medikal Turizme Katılım Motivasyonları

Motivasyonlar	Nedenler
Akreditasyon	Hem güvenilir hem de denetlemesi yapılan sağlık hizmetleri imkanı
Bekleme Süresi	Uzun bekleme sürelerinin olmadığı kısa sürede tedavi olabilmek imkanları
Coğrafi Yakınlık	Kolay, hızlı ve az maliyetli seyahat imkanları
Hukuki Düzenlemeler	Bazı ülkelerde yasak olan tedavi türlerini alabilmek imkanı
Kalite	Kalitesi yüksek sağlık hizmeti alma isteği
Kültürel Deneyim	Yeni kültürler keşfetme ve egzotik deneyim yaşama imkanı
Kültürel Yakınlık	Kültürel olarak kendisine yakın hissettiği destinasyonlarda daha iyi hissetme özellikle din ve dil benzerlikleri ile sorun yaşamama
Maliyet	Uygun fiyatlı tedavilere erişim imkanı
Sigorta Kapsamı	Bazı ülkelerde tedavilerin sigorta kapsamında olması
Tıbbi Teknoloji ve Uzmanlık	Tıbbi tedavide uzman personel ve tıbbi teknolojiye olan erişim
Turistik Olanaklar	Sağlık hizmetleri ile birlikte tatil imkanlarının sunulması

Kaynakça: (Büyük ve Akkuş, 2024: 1110).

Medikal turizm yükselen bir trend olmasına karşılık çokta yeni bir kavram değildir. Tıbbi uygulamaların yanında turizm hizmetleri ile farklı alanları da ilgilendiren disiplinler arası bir bakış açısını gerektirir. Buradaki amaç çeşitli nedenlerle tedavi olmak için başka ülkelere seyahat edilmesidir. Her medikal turizm faaliyeti sağlık turizm kapsamında değerlendirilebilirken sağlık turizmi etkinliklerinin hepsi de medikal turizm içerisinde değerlendirilmemektedir. Medikal turizmi diğer sağlık turizmi türlerinden ayıran en önemli özellik ise kişilerin kaplıca ve wellness turizmindeki gibi dinlenme veya sağlığı iyileştirmeden ziyade tıbbi tedavi ve müdahalelere olan ihtiyaçlarından ileri gelmektedir (Akbolat ve Deniz, 2017: 125).

2.1.2. Termal Turizm

Termal ve spa-wellness en eski turizm türlerinden biri olarak kayıtlarda yer almaktadır. İnsanlar tedavi ve şifa bulma amacıyla termal su kaynaklarının olduğu bölgelere doğru seyahat etmişler ve tedavilerini gerçekleştirmişlerdir

(Aktepe, 2013: 174). Termal turizm geçmişten günümüze gelişim göstermiştir. Suyun tedavi edici yönü ile ilgili olan termal turizm her geçen gün kapsamını genişletmektedir. Fiziksel ve psikolojik nedenler, çalışma koşulları, tüketici davranışının değişmesi, şehirleşme, sanayileşme, sağlıksız beslenme sonucu oluşan hastalıklar ve tedavi olma ve sağlıklı yaşama isteği termal turizme olan ilgiyi artırmaktadır. Sezonluk etkisinin olmaması, konaklama süreci ve ekonomik getirisi ile önemli bir turizm türünü oluşturmaktadır. Diğer turizm türleri ile kolay uyum sağlaması ve farklı uygulamaları olması tercih oranını artırmaktadır (Oflaz, 2023: 25-26). Termal turizmin çeşitleri faydaları bulunmaktadır (Bucak ve Özkaya, 2013: 9):

- Turizm faaliyetlerinin on iki boyunca yapılabilmesi,
- Tesislerdeki yüksek doluluk oranlarının olması,
- Diğer alternatif turizm türleri ile uyum sağlaması ve bölgesel turizmin gelişmesine katkı sağlaması,
- Termal tesislerdeki iyileştirici faaliyetler dışında eğlence ve dinlenme imkânlarının sağlanması gibi faydaları sıralanabilir.

Termal turizm işletmeleri konaklama işletmelerinin klasik hizmetlerinin yanısıra termal kür gibi tamamlayıcı tedavilere yönelik hizmetler vermektedir. Bu tesisler hem hasta hem de sağlıklı insanların konaklayabilecekleri ve hizmet verebilecek şekilde altyapı ve personel ile desteklenmektedir. Bu yönüyle işletme yapısı ve personel ihtiyacı klasik turizm tesislerinden farklılaşmaktadır (Özbek, 1991: 16). Termal turizm diğer adıyla kür turizmi insanların dinlenerek ve eğlenerek tatil yaparken aynı zamanda kaybedilen sağlığın yeniden kazanılması ve korunmasına yönelik yapılmaktadır (Ağaoğlu, 2015: 10). Termal tedavide kullanılan yöntemler Tablo 2'de yer verilmektedir.

Tablo 2: Kaplıca Tedavisinde Kullanılan Yöntemler

Balneoterapi	Banyo kürleri, içme kürleri, inhalasyon kürleri, peloidoterapi ve diğer balneoterapi yöntemleri
Klimaterapi (İklim Tedavisi):	Açık hava banyoları, arazi kürleri, helioterapi ve diğer klimaterapi yöntemleri
Balneoklimaterapi:	Balneoterapi ve klimaterapi yöntemlerinin bir arada kullanıldığı yöntem
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon:	Elektroterapi, egzersiz tedavileri, ergoterapi, masaj ve diğer yöntemler
Medikal Tedavi:	Kaplıca tedavisi sırasında hastaya lokal veya sistemik olarak uygulanan ilaç tedavisi yöntemi
Psikoterapi ve Diğer Psikiyatrik Yöntemler	
Destek Uygulamalar:	Sağlık eğitimi, diyet uygulamaları, günlük yaşam aktivitelerinin düzenlenmesi, davranış değişikliği eğitimleri ve psikolojik destek yöntemi

Kaynakça: (Kaplıcalar Yönetmeliği, 2024)

Kaplıcalar çeşitli tedavileri içermekle birlikte günümüz insanların çok fazla mesai yapması, sağlık sorunlarındaki artışlar, boş zamanlarında kısa süreli tatil yapma ve vakitlerini değerlendirme istekleri termal otelleri tercih etme nedenleri olarak sıralanabilir. Termal otellere otel talebin artması ve bu hizmeti veren otel sayısının çoğalması sebebiyle rekabet etmek isteyen işletmelerin benzersiz deneyim sunmak için girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Diğer işletmelerden farklılık gösteren termal tesislerin bazı özellikleri bulunmaktadır (Ardıç Yetiş, 2015: 94). Bunlar:

- Termal işletmeler farklı yaş gruplarına 21 günlük tedavi amaçlı hizmet vermektedir. Bunun yanında dinlenme ve eğlence gibi rekreasyon imkanları da sunmaktadır. Diğer otel işletmelerinden farklı olarak çeşitli tedavi hizmetlerinin verildiği kür merkezini bünyesinde bulundurması örnek gösterilebilir.
- Termal otel işletmeleri 12 ay boyunca kür uygulamalarını sürdürmekte ve turizm hizmetleri de vermektedir. Bu yönüyle hem dinlenme hem de eğlenme merkezi konumundadır.
- Sağlık ve rekreasyon hizmeti veren işletmelerin tek başlarına başarıya ulaşmaları düşünülemez. Turistler ile otel çalışanları arasında iletişim

olması gerekmektedir. Gelen misafirlere göre örneğin onların durumlarına göre özel menü gibi hizmetlerin verilebilmesi için iletişim önemlidir.

2.1.3. İleri Yaş ve Engelli Turizmi

İleri yaş turizmi bakıma muhtaç ve genellikle 65 yaş ve üzeri olan yaşlı insanların tedavi amacıyla oluşturduğu seyahatlerdir. Kronik rahatsızlıkları olan hastaların iklim ve hava değişimi ile tedavi edilmesini içeren bir turizm türüdür. Engelli turizmi ise engelli bireylerin gezme, eğlenme ve tedavi görme gibi ihtiyaçlarına yönelik bir turizm çeşididir. Günümüzde tesisler engelli insanların ihtiyaçlarına cevap verebilecek hizmetler vermektedir. Kamu ve özel sektör alanında engellilere öncelikler sağlanmaktadır. Turizm açısından bakıldığında belirli bir yaşın üzerindeki bireyler için geliştirilen turizm faaliyetleri hem gezi sayıları hem de harcamalara bakıldığında önemli bir pazarın büyüklüğü görülmektedir. İleri yaş nüfusunu oluşturan insanların çoğunun emekli ve boş zamanlarının fazla olması aynı zamanda seyahat harcaması yapmak için istekli olmaları ileri yaş turizmini ekonomik açıdan önemli bir konuma getirmektedir. İleri yaştaki bireylerin boş vakitlerinin çok olması her mevsim turizm faaliyetlerine katılabilmelerini kolaylaştırmakta böylece turizmin on iki aya yayılmasını sağlamaktadır. İleri yaştaki insanların toplumla uyum sağlaması ve turizm faaliyetlerine katılması açısından önemli etkileri söz konusudur (Baynal Doğan vd., 2020: 298).

Engelli turizmi ise; “engelli bireylerin oluşturduğu turizm aktivitesine ve seyahatlere verilen isimdir.” Engelli kavramı sanayi devriminden sonra daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemde iş kazaları ile engelli bireylerin sayısında artışlar yaşanmıştır. İnsanların temel hakkı olarak görülen turizmin herkes için erişilebilir olması gerekmektedir. Fakat gerekli uygulama ve düzenlemeler yapılmadığı takdirde engelli bireyler için turizm erişilebilir bir faaliyete dönüşmemektedir. Halbuki turizm faaliyetleri engelli bireylere fiziksel ve zihinsel açıdan çok sayıda fayda sağlamaktadır. Turizm faaliyetleri ile bireylerin yaşam kaliteleri artmakta ve kişisel gelişimlerine olumlu etkilemektedir. Turizm faaliyet ve etkinlikleri ile engelli bireyler yeni kültürler, yeni yerler keşfetmekte, sosyal ilişki kurmakta ve sosyal bütünleşme sağlayabilmektedir (Yıldız vd., 2017).

3. SAĞLIK TURİZMİ VE EKONOMİK BOYUTU

Dünya çapında ekonomik politikalar ile birlikte sağlık sektörü politik, ticari ve kültürel açıdan üzerinde çok fazla durulan bir pazar olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlık sektörü bu ekonomik yönü ile serbest piyasa içerisinde getirisi çok yüksek hizmetlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Sağlık amacıyla

yapılan seyahatler neticesinde ortaya çıkan sağlık turizmi ülkeleri rekabet ve yarışın içerisine sürüklemektedir. Sağlık turizmindeki harcamalar Avrupa ülkelerinde 3,5 milyar Euro seviyelerinde iken ABD’de yaklaşık 5,5 milyar dolar civarındadır. Rakamlarla sağlık turizminin ekonomik önemi anlaşılacakla birlikte birçok ülke için ciddi bir gelir kaynağına dönüşmüş durumdadır. Sağlık turizminde özellikle Ortadoğu, Batı Avrupa, Kuzey önemli merkezler olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere turist akını yaşanmaktadır. Sağlık turizmi destinasyonları incelendiğinde Avrupa’dan Hindistan, Malezya ve Tayland gibi ülkelere seyahatlerin gerçekleştiği görülmektedir. Dünyadaki devletler sağlık turizminden gelir elde etmek için rekabete girmektedir. Turistler tarafından çeşitli destinasyonlar hem tedavi hem de tatil amacıyla tercih edilmektedir (Eryer, 2024: 70). Sağlık turizmi çok hızlı gelişme göstermekle birlikte tedavi masrafları da bölge ve ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Tedavi masrafları %50, %70 ve bazı yerlerde %80’e kadar ulaşan maliyetlerde tasarruf imkanları sunmaktadır. Aynı zamanda bu fiyat farklılıkları sağlık turizmi hareketlerinin artmasına da neden olmaktadır. Örneğin New York şehrinde 250 bin dolar olan kalp ameliyatı Hindistan’a bağlı Yeni Delhi’de 50 bin dolara yapılabilmektedir. ABD’de pahalı olan bypass ameliyatı Türkiye’de daha uygun fiyata yapılabilmektedir. Özellikle Asya ülkeleri sağlık turizminde ön sıralarda yer almakta ve pazara da hakim durumdadır. Özellikle Hindistan uygun fiyatlı tedavi ile ön plana çıkmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre sağlık harcamaları da değişiklik göstermekte GSYİH’den %2 ile %16 arasında farklılaşan oranda pay ayırmaktadırlar (Bulut ve Şengül, 2019: 55). Ayrıca OECD ülkeleri ve Türkiye’deki sağlık harcaması ortalamasının 1975 yılından 2019 yılına kadar sürekli bir şekilde artış gösterdiği görülmüştür. 1975-2019 yılları arasında, Türkiye’deki sağlık harcamalarının OECD ülkeleri ortalamasından daha düşük olduğu görülmüştür (Akçacı ve Yılmaz, 2021: 643).

Türkiye’de sağlık turizminden önemli gelir elde etmektedir. 2019 yılında sağlık turizmi kapsamında 756.926 hasta sağlık hizmeti almış ve turizm geliri ise 1.459.132 bin ABD Doları tutarında elde edilmiştir. Covid 19 salgını nedeniyle sağlık turizminden elde edilen gelir 1.371.189 bin ABD Doları seviyesine gerilemiştir. 2021 yılında da 729.592 kişiye sağlık hizmeti verilmiş 2.016.262 bin ABD Doları gelir elde edilmiştir. 2022 yılında Türkiye’de 1.381.807 kişi sağlık hizmeti almış gelirden 2.206.750 bin ABD Doları seviyesine ulaşmıştır. 2023 yılında da 1.538.643 kişi sağlık hizmeti almak için Türkiye’ye gelmiş ve sağlık turizminden 3.006.092 bin ABD Doları tutarı gelir elde edilmiştir. Türkiye’de 2024 yılının üçüncü çeyreğinde ise 1.154.575 kişi sağlık hizmeti almak için ziyaret gerçekleştirmiş ve böylece 2.314.717 bin ABD Doları tutarında gelir sağlanmıştır (USHAŞ, 2024).

Veriler dikkate alındığında Türkiye sağlık turizmi kapsamında önemli gelir elde eden ülkeler arasındadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlar eski çağlardan beri çeşitli nedenlerle seyahat etmektedir. Özellikle sağlık nedeniyle seyahatler çok eski tarihlere dayanmaktadır. Sağlık turizmi eski zamanlarda daha çok termal suların olduğu yerlere olan seyahatleri kapsarken günümüzde de medikal turizm alanında önemli turizm hareketlerinin eklendiği görülmektedir. Dünya sürekli bir gelişim ve dönüşüme şahitlik etmektedir. Teknolojik ilerlemeler, hayat standartlarının değişmesi aynı zamanda insanların beklenti ve tüketim alışkanlıklarını da değiştirmektedir. Bu değişimler sağlık ve turizm sektörlerini de etkilemektedir. Küreselleşme ile birlikte bir ülkenin vatandaşları tedavilerini farklı ülkelerde gerçekleştirebilmekte buda önemli bir turizm hareketini ortaya çıkarmaktadır. Sağlık nedeniyle yapılan seyahatlerin büyük bir turizm hareketine dönüştüğü söylenebilir. Diğer turizm türlerinden farklı olarak sağlık turizminin bir takım ekonomik faydaları bulunmaktadır. Özellikle sezonluk olmaması 12 ay yapılabilmesi, termal, medikal ve ileri yaş-engelli turizmi gibi farklı çeşitlerinin olması, sağlık işletmeleri içinde gelir getirici etkisi ile bu turizm türünü önemli hale getirmektedir. Sağlık turizmi gelişmekte olan ülkeler için önemli bir pazar olarak ülkelerin hem sağlık sistemlerini geliştirebilecekleri hem de gelir elde edebilecekleri fırsatlar sunmaktadır. Gelişmiş ülke vatandaşlarının da kendi ülkelerine göre daha uygun fiyatla tedavi olabilecekleri ve bunun yanında turizm hizmetlerinden de faydalanabilecekleri imkanlar sunulmaktadır. Aynı zamanda sağlık turizmi insanların tedavi olmaları ve sağlıklarını korumaları gibi bireysel faydalar da sağlamaktadır. Sağlık turizminin bu önemi dikkate alındığında bazı öneriler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Sağlık turizminden önemli gelir elde edilerek ekonomik büyümeye katkı sağlanabilir.
- Sağlık turizmi ile sağlık hizmetlerinin gelişmesine katkı sağlanabilir.
- Gelişen sağlık hizmetlerinden ülke vatandaşlarının da faydalanması sağlanabilir.
- Bölgesel kalkınmada sağlık turizmi kullanılabilir.
- Sağlık turizmi ile birlikte turistik ürün çeşitlendirmesi yapılabilir.
- İleri yaşta ve engelli bireylere yönelik hizmetler verilerek toplumsal faydalar sağlanabilir.
- Sağlık turizminin alt türleri olan kaplıca, medikal ve ileri yaş-engelli turizmi ile ayrı çalışmalar yürütülebilir.

Kaynakça

- Acar, N., & Turan, A. (2016). Sağlık Çalışanlarının Sağlık Turizmi Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma: Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Ve Araştırma Hastanesi Çalışanları Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 17(1), 17-36.
- Ağaoğlu, O. K. Ülkelerin Turistik Ürün Deseni Ve Kür Turizmi. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 5(2), 1-18.
- Akbolat, M., & Deniz, N. G. (2017). Türkiye’de Medikal Turizmin Gelişimi Ve Bazı Ülkelerle Karşılaştırılması. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 123-139.
- Akçacı T., & Yılmaz Ö. (2021). Sağlık Harcamaları ve Kişi Başına Düşen Milli Gelir İlişkisi: Seçilmiş OECD Ülkeleri Yeni Nesil Panel Eşbütünleşme Analizi. ISPEC 7th International Conference On Social Sciences & Humanities 18-19 Sep, 2021 / Muş-Turkey
- Aktepe, C. (2013). Sağlık turizminde yeni fırsatlar ve Türkiye’de yerleşik sağlık işletmelerinin pazarlama çabaları. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 170-188.
- Akdu, U., Bostan, S., & Akdu, S. (2016). Hastanelerde Otel Konforunda Oda Tasarımı: Beş Yıldızlı Otel Odasını Örnek Edinme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(36), 401-418.
- Altın, U., Bektaş, G., Antep, Z. & İrban, A. (2012). Sağlık turizmi ve uluslararası hastalar için Türkiye pazarı. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 157-163.
- Ardıç Yetiş, Ş. (2015). Termal Otel İşletmelerinde Deneyimsel Pazarlama Yaklaşımı, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 17(29), 90-98.
- Asadi, R., & Daryaei, M. (2011). Strategies for development of Iran health tourism. *European Journal of Social Sciences*, 23(3), 329-344.
- Baynal Doğan, T. G., Doğan, S. & Baynal, B. (2020). İleri Yaş ve Engelli Turizmi Hedef Kitesine Yönelik Bolu İli Sağlık Serbest Bölgesi Tasarımı. *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 295-311
- Bucak, T., & Özkaya, E. (2013). Çanakkale ilinin termal turizm potansiyeli. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(2), 7-23.
- Bulut, A. ve Şengül, H. (2019). Dünyada ve Türkiye’de Sağlık Turizmi, *Yönetim, Ekonomi ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 3(1):45-62.
- Büyük, Ö., & Akkuş, G. (2024). Medikal Turizm Verileri ve İstatistikleri: Gelişmekte Olan Ülkelerin Yükselişi ve Türkiye (Medical Tourism Data and Statistics: The Rise of Developing Countries and Turkey). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 12(2), 1105-1124.
- Cohen, E. (2008). Medical tourism in Thailand. *AU-GSB e-journal*, 1(1).

- Çallı, D. S. (2015). Turizm yazınında teorik çerçevede yaşanan tartışmalar ve turizmoloji üzerine nitel bir değerlendirme. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 135-142.
- Çam, O., & Çılgınoğlu, H. (2021). Sağlık turizmi kapsamında medikal turizmde öne çıkan sağlık uygulamaları. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 197-216.
- Dinçer, Ö., & serhat Serdaroğlu, H. (2017). Sağlık turizminde iletişim stratejileri: Danimarka örneği. *Atatürk İletişim Dergisi*, (14), 297-310.
- Dünya Turizm Örgütü, 05.12.2024 tarihinde <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> adresinden alınmıştır.
- Eryer, A. (2024). Sağlık Turizminin Ekonomik Boyutu: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Economics and Research*, 5(1), 63-80.
- İçöz, O. (2009). Sağlık Turizmi Kapsamında Medikal (Tıbbi) Turizm Ve Türkiye'nin Olanakları. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 4(14), 2257-2279.
- Kantar, G., & Işık, E. (2014). Türkiye'de sağlık turizmi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 1(1), 15-20.
- Kaplıcalar Yönetmeliği (2024) 13.12.2024 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=8056&mevzuatTur=KurumVeKuruluyonetmeligi&mevzuatTertip=5>, adresinden alınmıştır.
- Kılınç, İ. (2017). Türkiye medikal turizm sektöründe hizmet kalitesi ve memnuniyet üzerine bir alan araştırması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8(17), 130-143.
- Kozak, N. (2018). Genel turizm: İlkeler-kavramlar. Detay yayıncılık.
- Kuşat, N., & Esen, E. (2022). Sağlık turizmi perspektifinden Türk sağlık sektörü rekabet gücü. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 37-50.
- Oflaz, M. (2023). Termal Turizm Kaynaklarının Sürdürülebilirliği Çerçevesinde Yerel Paydaşların Görüşleri. *Journal of gastronomy, hospitality and travel*, 6(1), 24-41.
- Özbek, T. (1991). Dünya'da ve Türkiye'de termal turizmin önemi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 15-29.
- Özkurt, H. (2007). Sağlık Turizmi Tahvilleri. *Maliye Dergisi*, 152(1), 122-142.
- Toprak, L., Elsaied, H. H., & Mahmood, S. A. (2014). Turizmin Yükselen Trendi: Sağlık Turizmi Ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(50).
- Ushaş, 14.12.2024 tarihinden <https://www.ushas.com.tr/saglik-turizmi-verileri/>, adresinden alınmıştır.
- Yıldız, Z., Yıldız, S., & Karaçayır, E. (2017). Dünyada ve Türkiye'de engelli Turizmi Pazarının Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 5(2), 61-80.